

# Cuộc tranh cãi giữa Mỹ và Trung Quốc về nguồn gốc dịch Covid-19

Lộc Thị Thủy<sup>(\*)</sup>

**Tóm tắt:** Gần 2 năm kể từ khi xuất hiện virus SARS-CoV-2 (Covid-19) đến nay, giữa Mỹ và Trung Quốc đã diễn ra nhiều cuộc tranh cãi về nguồn gốc của dịch bệnh này. Trong khi Mỹ luôn cho rằng nguồn gốc dịch Covid-19 là do Trung Quốc gây ra, thì ở chiều ngược lại Trung Quốc cũng có những phản ứng trước động thái này. Cuộc tranh cãi càng trở nên gay gắt khi Đại hội đồng Y tế Thế giới (WHA) thông qua Nghị quyết điều tra toàn diện về nguồn gốc dịch Covid-19 ở thành phố Vũ Hán của Trung Quốc (năm 2020) và 10 nhà khoa học thuộc Tổ chức Y tế Thế giới (WHO) tiến hành điều tra và đưa ra kết quả sơ bộ về nguồn gốc của dịch bệnh này (tháng 01/2021). Bài viết tập trung làm rõ những nghi vấn của Mỹ về nguồn gốc dịch Covid-19 và phản ứng của Trung Quốc; trên cơ sở đó đưa ra một số đánh giá về vấn đề này.

**Từ khóa:** Đại dịch Covid-19, Cạnh tranh Mỹ - Trung, Nguồn gốc dịch Covid-19

**Abstract:** Almost two years since the Covid-19 emerged, there has been lots of debates between the US and China about its origin. While the US blamed China for the Covid-19 pandemic, China also showed reactions to this move. The controversy became more intense when the World Health Assembly (WHA) passed a resolution to comprehensively investigate the Covid-19 origin in the Chinese city of Wuhan (2020) and 10 scientists from the World Health Organization (WHO) conducted an investigation and gave preliminary results (January 2021). The article clarifies the US's doubts and China's responses to the origin of the Covid-19, thereby presents some comments of this issue.

**Keywords:** Covid-19 Pandemic, US-China Competition, The Origin of the Covid-19

## Mở đầu

Covid-19 lần đầu tiên được phát hiện tại thành phố Vũ Hán, tỉnh Hồ Bắc, miền Trung Trung Quốc vào cuối năm 2019 trước khi lan ra toàn thế giới, đã cướp đi sinh mạng hàng triệu người và gây ra những ảnh hưởng tiêu cực cho nền kinh tế toàn cầu. Việc tìm kiếm nguồn gốc dịch

Covid-19 trở nên đặc biệt quan trọng và cần phải tiếp cận thận trọng. Kể từ khi WHA thông qua Nghị quyết điều tra toàn diện về nguồn gốc dịch Covid-19 ở thành phố Vũ Hán đến khi 10 nhà khoa học thuộc WHO tiến hành điều tra và đưa ra kết quả sơ bộ về nguồn gốc của dịch bệnh này, Mỹ và các nước phương Tây đã liên tục tiến hành các hoạt động công kích Trung Quốc trước nghi vấn về tính độc lập và độ tin cậy của nghiên cứu này. Những tranh cãi giữa Mỹ với Trung Quốc về nguồn gốc

---

<sup>(\*)</sup> TS., Viện Nghiên cứu Châu Mỹ, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam;  
Email: locthuymar@gmail.com

dịch Covid-19 chính là cơ sở gây ra những mâu thuẫn, xung đột giữa hai bên trong thời gian vừa qua, nhất là trong bối cảnh cả hai nước đang có xu hướng tận dụng vấn đề này để thực hiện những toan tính của riêng mình.

### **1. Những nghi vấn của Mỹ về nguồn gốc dịch Covid-19**

Sau khi phái đoàn điều tra độc lập của WHO công bố kết quả sơ bộ cuộc điều tra kéo dài 15 ngày tại một số cơ sở từng là nơi khởi nguồn cho sự bùng phát của dịch Covid-19 ở thành phố Vũ Hán (như: chợ động vật sống Bắc Phong Sinh), Viện Virus học Vũ Hán (WIV) đã đưa ra kết luận như sau: không có dấu hiệu nào cho thấy đây là dịch bệnh có liên quan đến yếu tố con người, đến các hoạt động sản xuất vũ khí sinh hóa của Quân giải phóng Nhân dân Trung Quốc (PLA) (như dự luận nhận định) mà nguồn gốc thực sự của nó là đến từ loài dơi Đông Nam Á được truyền qua sinh vật chủ là những con tê tê được bán tại các chợ ở Vũ Hán và lây sang người (Nature Communications, 2021). Cùng với sự kiện này, Bộ Ngoại giao và Bộ Y tế Trung Quốc đã tổ chức cuộc họp báo quốc tế có quy mô lớn ở Bắc Kinh và khẳng định: dịch Covid-19 xuất phát từ loài dơi Đông Nam Á và qua khâu trung gian là những con tê tê được mua từ bên ngoài, sau đó đem bán tại các chợ ở Vũ Hán (WHO, 2021).

Các tuyên bố của phái đoàn WHO và Bộ Y tế Trung Quốc về nguồn gốc dịch Covid-19 ngay lập tức gặp phải sự phản đối của 24 quốc gia phương Tây và Mỹ, đồng thời tạo cơ sở để chính quyền Biden tiếp tục nghi ngờ về tính minh bạch của Trung Quốc trong việc đưa ra kết luận về nguồn gốc của dịch bệnh này. Chính quyền Biden cũng yêu cầu Trung Quốc phải trả lời rõ cho Mỹ và cộng đồng quốc tế về câu hỏi: Đại dịch Covid-19 có nguồn gốc từ loài dơi Đông Nam Á hay là do sự tắc trách của

nhân viên WIV gây ra? (Shumei, Qingqing and Siqi, 2021).

Sở dĩ Mỹ tiếp tục đặt ra những nghi ngờ về tính xác thực trong Báo cáo sơ bộ của WHO và Bộ Y tế Trung Quốc là do Mỹ vẫn cho rằng, những tuyên bố của Báo cáo không đầy đủ bằng chứng, thiếu minh bạch, và có sự thao túng của các toan tính, sức ép chính trị từ Trung Quốc dẫn đến làm sai lệch kết quả báo cáo của đoàn chuyên gia về nguồn gốc thực sự của dịch bệnh này. Để minh chứng cho nhận định trên, Hội đồng Tình báo quốc gia Mỹ (NIC) và Cơ quan An ninh quốc gia Mỹ (NSA) đã cung cấp cho Bộ Ngoại giao Mỹ và Tổng thống J. Biden các báo cáo chi tiết về việc phái đoàn 10 nhà khoa học của WHO chỉ được phép tiếp cận phần ngọn của các hồ sơ bệnh nhân bị nhiễm virus corona ở Vũ Hán sau thời điểm Trung Quốc tuyên bố có dịch bệnh này (tháng 12/2019) và WHO tuyên bố đây là đại dịch toàn cầu (tháng 01/2020). Còn lại toàn bộ hơn 200.000 hồ sơ bệnh nhân và những người bị nghi nhiễm ở WIV và khu chợ động vật sống Bắc Phong Sinh trước thời điểm ngày 09/12/2019 đều không được phép tiếp cận nên phái đoàn này không nắm rõ được tính xác thực về nguồn gốc dịch Covid-19 là đến từ tự nhiên hay do con người tạo ra (Dẫn theo: Felter, 2021).

Nhận định của hai cơ quan này hoàn toàn trùng khớp với nhận định của Trường nhóm điều tra của WHO ở Vũ Hán khi ông cho rằng: Phái đoàn của ông hoàn toàn không được phép tiếp cận với các hồ sơ gốc của bệnh nhân Covid-19 ở Vũ Hán trước thời điểm Trung Quốc tuyên bố có dịch bệnh này (tháng 12/2019) và dịch bệnh này đã diễn ra trước thời điểm Trung Quốc tuyên bố có dịch Covid-19 khoảng hơn 1 tháng (cuối tháng 10 và đầu tháng 11/2019), nên muốn tìm hiểu rõ nguồn gốc của dịch bệnh này thì phải tiếp cận được hồ sơ gốc của các bệnh nhân - những người bị nghi

nhiễm virus corona ở Vũ Hán trước ngày 09/12/2019. Tuy nhiên, đoàn chuyên gia này đã không thể tiếp cận được hồ sơ gốc của các bệnh nhân vì toàn bộ các hồ sơ gốc này nằm trong danh mục hồ sơ đặc biệt của các cơ quan an ninh quốc gia Trung Quốc (Dẫn theo: Rogin, 2021).

Sự nghi ngờ của Mỹ về nguồn gốc dịch Covid-19 ngày càng gia tăng khi Người phát ngôn Bộ Ngoại giao Trung Quốc Triệu Lập Kiên khẳng định trong cuộc họp báo quốc tế ở Bắc Kinh ngày 20/01/2021: Không có bằng chứng nào cho thấy virus corona được sinh ra từ các phòng thí nghiệm vũ khí sinh hóa bí mật của Trung Quốc ở WIV như dư luận quốc tế đồn thổi. Nguồn gốc thực sự của dịch bệnh này là đến từ loài dơi Đông Nam Á, lây qua vật trung gian là các lô hàng động vật tê tê nhập khẩu từ bên ngoài (Mỹ) vào các chợ động vật ở Vũ Hán (Blackburn, 2021). Mỹ và các nước phương Tây đã phản đối kịch liệt tuyên bố này vì phái đoàn WHO tuy đã được tiếp cận các phòng thí nghiệm của WIV nhưng đây là những phòng thí nghiệm sạch chứ không còn được giữ nguyên trạng như trước thời điểm ngày 09/12/2019. Thêm vào đó, phái đoàn WHO luôn bị sức ép từ hàng nghìn nhà báo, người dân, nhà khoa học Trung Quốc (lực lượng an ninh của Trung Quốc) khiến kết quả báo cáo bị sai lệch (Beaumont, 2021).

Chính sự bí ẩn và thiếu minh bạch của Trung Quốc đã tạo cơ sở để chính quyền Biden đưa ra tuyên bố vào tháng 01/2021 như sau: Yêu cầu các cơ quan tình báo của Mỹ trong vòng 1 tháng phải báo cáo đầy đủ về nguồn gốc dịch Covid-19 ở Vũ Hán là tự nhiên hay do con người tác động, nhất là sau sự kiện Bộ Quốc phòng Mỹ công bố tài liệu bí mật khẳng định đã có 3 nhà khoa học của WIV phải nhập viện để điều trị Covid-19 trước ngày 09/12/2019 và khẳng định virus corona bị lây lan ra ngoài là do sự bất cẩn của các nhà khoa học Trung

Quốc. Theo Tổng thống J. Biden, việc làm rõ vấn đề này sẽ góp phần lấy lại sự công bằng cho thế giới, cho sinh mạng 615.000 người Mỹ bị thiệt mạng trong đại dịch này (Associated Press, 2021).

Những tuyên bố trên của Mỹ đã góp phần làm gia tăng sự cạnh tranh Mỹ - Trung không chỉ về y tế mà còn về các vấn đề khác liên quan trực tiếp đến lợi ích cốt lõi của cả hai nước như: kinh tế, địa chiến lược, quân sự,... Điều này cho thấy việc làm rõ nguồn gốc dịch Covid-19 đang trở thành một mặt trận trong cuộc cạnh tranh nước lớn Mỹ - Trung.

## **2. Phản ứng của Trung Quốc trước động thái của Mỹ**

Trước những nghi vấn, cáo buộc mạnh mẽ ngày một gia tăng của Mỹ về nguồn gốc dịch Covid-19, Trung Quốc liên tục có những phản ứng gay gắt đối với Mỹ và cộng đồng quốc tế về vấn đề này theo nhiều cách khác nhau nhằm dập tắt các chỉ trích từ bên ngoài. Đồng thời, Trung Quốc sử dụng các kênh ngoại giao về y tế, kinh tế để “xóa nhòa” những chỉ trích trên, qua đó, từng bước lấy lại hình ảnh quốc gia, từ một quốc gia bị chỉ trích trở thành một nước lớn có trách nhiệm trong các vấn đề liên quan đến nguồn gốc dịch Covid-19. Những phản ứng này được thể hiện rõ qua các nội dung sau:

*Thứ nhất, Trung Quốc sử dụng “ngoại giao chiến lang” nhằm chấm dứt các cáo buộc của Mỹ về nguồn gốc dịch Covid-19.*

Phản ứng đầu tiên của Trung Quốc trước những cáo buộc của Mỹ về nguồn gốc dịch Covid-19 chính là việc nước này coi “ngoại giao chiến lang” là công cụ để bác bỏ các cáo buộc và đổ lỗi ngược lại cho Mỹ là quốc gia gây ra dịch bệnh này. Minh chứng cho điều này, ngay sau khi Bộ Ngoại giao Mỹ và Tổng thống J. Biden lên tiếng phản đối kết quả báo cáo sơ bộ của phái đoàn WHO về nguồn gốc dịch Covid-19, Người phát ngôn Bộ Ngoại giao Trung Quốc Hoa Xuân Oánh (tháng 01/2021) khẳng định:

nguồn gốc dịch Covid-19 xuất phát từ các container, hàng hóa và động vật hoang dã được nhập khẩu từ Mỹ, sau đó được chuyển tới các chợ động vật ở Vũ Hán. Trung Quốc đã hoàn thành trách nhiệm quốc tế về điều tra dịch bệnh này, không liên đới tới các cáo buộc ác ý, thiếu thiện chí từ Mỹ và các thế lực chống Trung Quốc đang nổi lên mạnh mẽ ở nước này trong thời gian qua (Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic China, 2021).

Lập trường này tiếp tục được Đại sứ Trung Quốc tại Mỹ Thôi Thiệu Khải và Ngoại trưởng Trung Quốc Vương Nghị tái khẳng định trong cuộc hội đàm với Ngoại trưởng Nga Sergey Lavrov trong chuyến thăm của phái đoàn Nga tới Bắc Kinh (tháng 3/2021): cả hai nước (Nga và Trung Quốc) cùng lên án mạnh mẽ mọi thế lực bên ngoài, lợi dụng dịch Covid-19 để chính trị hóa các vấn đề và gây mất ổn định quan hệ quốc tế hiện đại. Cũng trong thời gian này, Đại sứ Thôi Thiệu Khải đã lên án các chính sách chống Trung Quốc của Mỹ trong chiến lược “3C” (cạnh tranh, hợp tác và đối đầu) mà Ngoại trưởng Mỹ Antony J. Blinken đã đưa ra (tháng 3/2021), trong đó lên án gay gắt Trung Quốc, yêu cầu Trung Quốc phải chịu trách nhiệm chính về nguồn gốc dịch Covid-19. Đồng thời ông Thôi Thiệu Khải cho rằng, Mỹ không nên lợi dụng dịch Covid-19 để can thiệp vào công việc nội bộ của Trung Quốc, trừng phạt các quan chức nước này như trong các vấn đề Tân Cương, Hong Kong và kiên quyết từ chối lệnh triệu tập của Bộ Ngoại giao Mỹ (Yan, 2021).

Các hoạt động “ngoại giao chiến lang” của Trung Quốc với Mỹ ngày một gia tăng khi tại phiên họp lần thứ 29 của Ủy Ban Thường vụ Quốc hội Trung Quốc (tháng 6/2021), Trung Quốc đã thông qua Đạo luật “chống trừng phạt của nước ngoài” với nội dung chính là: Trung Quốc sẵn sàng đáp trả và trừng phạt lại bất cứ quốc gia, tổ chức, cá nhân nào (nhất là từ Mỹ) nếu như các thế

lực này dám trừng phạt các quan chức Trung Quốc vi phạm vào chủ quyền quốc gia của nước này, xúc phạm địa vị, tính tự tôn dân tộc, bêu xấu Trung Quốc, nhất là trong cách thức xử lý, ứng phó của nước này với dịch Covid-19 (Kaniecki và các cộng sự, 2021). Việc thông qua đạo luật này đã mở đường cho Trung Quốc tiếp tục thực hiện chính sách “ngoại giao chiến lang” mạnh mẽ hơn với Mỹ trong thời gian tới nếu như Bộ Ngoại giao Mỹ tiếp tục có các hành động bôi nhọ, vu khống Trung Quốc trong vấn đề này. Điều này được thể hiện qua phát biểu của Người phát ngôn Bộ Ngoại giao Trung Quốc Uông Văn Bân và Trưởng Đặc khu Hành chính Hong Kong Lâm Trịnh Nguyệt Nga (tháng 6/2021) (香港特首: 支持本土立法实施《反外国制裁法》).

*Thứ hai, Trung Quốc coi “ngoại giao vaccine” làm công cụ để giảm bớt sự chú ý của dư luận về nguồn gốc dịch Covid-19 và chống lại chiến lược ngoại giao vaccine của Mỹ, phương Tây.*

Tại Hội nghị Bộ Chính trị (tháng 6/2021), Chủ tịch Tập Cận Bình khẳng định: Dịch Covid-19 chính là cơ hội để nâng cao hình ảnh quốc tế, nâng cao năng lực đất nước, góp phần quảng bá và đánh bóng hình ảnh của Trung Quốc trên trường quốc tế dựa trên nhận định “phương Tây (Mỹ) đang lụi tàn, phương Đông (Trung Quốc) đang trỗi dậy, góp phần dập tắt các chỉ trích của Mỹ, phương Tây về nguồn gốc của dịch bệnh này” (www.xinhuanet.com).

Để hiện thực hóa tuyên bố này, Trung Quốc đã đề ra chiến lược “ngoại giao vaccine” với mục tiêu sử dụng nguồn vaccine phòng Covid-19 mà nước này sản xuất được viện trợ cho các nước trên thế giới, nhất là các nước đang phát triển qua chiến lược “vòng tròn lớn” nhằm làm suy yếu “vòng tròn nhỏ” do Mỹ lập ra, qua đó, làm suy giảm những chỉ trích của Mỹ với Trung Quốc, tiến tới việc xây dựng hình ảnh một đất nước Trung Quốc là nước lớn

có trách nhiệm trong phòng, chống dịch Covid-19. Theo đó, tháng 01/2021, Bộ Y tế Trung Quốc đã yêu cầu 2 tập đoàn dược phẩm hàng đầu của nước này là Sinovac và Sinopharm đặt ra mục tiêu: sản xuất từ 3,5-4 tỷ liều vaccine phòng Covid-19 trong năm 2021 để đảm bảo nhu cầu cho người dân trong nước, tiến tới miễn dịch cộng đồng và xuất khẩu ra bên ngoài (Dẫn theo: [www.bridgebeijing.com](http://www.bridgebeijing.com)).

Kế hoạch này của Trung Quốc đã đạt được những thành tựu quan trọng. Trong 5 tháng đầu năm 2021, Trung Quốc đã xuất khẩu 742 triệu liều vaccine phòng Covid-19 tới 120 quốc gia. Trong đó, các nước Mỹ Latinh là 65 triệu liều, các nước Đông Nam Á, châu Phi, Trung Đông là 100 triệu liều. Bộ Y tế Trung Quốc còn khẳng định, từ nay đến cuối năm 2021, Trung Quốc sẽ thành lập liên minh vaccine Trung Quốc và các nước đang phát triển (Trung Quốc - NAM) để đẩy nhanh kế hoạch bán 1,5 tỷ liều vaccine cho các quốc gia Á - Phi - Mỹ Latinh, Nam Thái Bình Dương (Dẫn theo: [www.bridgebeijing.com](http://www.bridgebeijing.com)). Điều này sẽ giúp Trung Quốc giảm bớt vai trò của Mỹ và các nước phương Tây trong chiến lược ngoại giao vaccine của các nước này, do Mỹ đứng đầu.

Ngoài ra, “ngoại giao vaccine” còn giúp Trung Quốc thúc đẩy các hoạt động gia tăng ảnh hưởng về chính trị, kinh tế tại các quốc gia vốn chỉ trích Trung Quốc về nguồn gốc gây ra dịch bệnh này như: New Zealand, các nước Liên minh Châu Âu (EU) ở Đông Âu, Ấn Độ; đồng thời là cơ sở để dập tắt các chỉ trích của cộng đồng quốc tế với nước này. Điều này cũng phù hợp với nhận định của ông Trương Duy Vi, Viện trưởng Viện nghiên cứu Trung Quốc thuộc Đại học Phúc Đán - Thượng Hải (tháng 5/2021): Trong khi Trung Quốc đang triển khai thành công mô hình “ngoại giao vaccine” với nhiều nước trên thế giới, kiểm soát thành công tình hình dịch bệnh trong nước và có những đóng góp to lớn vào cuộc chiến toàn cầu chống lại

dịch bệnh thì Mỹ và phương Tây lại thể hiện sự kém cỏi, ích kỷ và lúng túng trong việc ra quyết định liên quan đến việc xử lý dịch bệnh này. Điều này cho thấy, Trung Quốc đã tạm dẫn trước trong cuộc chiến vaccine phòng Covid-19 trước Mỹ và phương Tây (Chen, 2021).

Không những vậy, chiến lược “ngoại giao vaccine” của Trung Quốc cũng đã đổi phó hữu hiệu với chiến lược vaccine toàn cầu do Tổng thống J. Biden đề ra. Theo đó, trong giai đoạn từ tháng 3-6/2021, ông J. Biden đã đưa ra bốn quyết định quan trọng có liên quan đến cuộc cạnh tranh về vaccine phòng Covid-19 với Trung Quốc, đó là: (i) tài trợ 4,5 tỷ USD cho Liên minh Covax; (ii) thành lập Liên minh châu Á - Thái Bình Dương về vaccine; (iii) phối hợp với 50 quốc gia cùng chia sẻ vaccine; và (iv) cung cấp 2 tỷ liều vaccine cho các nước nghèo trong giai đoạn từ tháng 6/2021-6/2022. Tuy nhiên, bốn quyết định này đều rất khó thực hiện vì hoạt động sản xuất vaccine của Mỹ và châu Âu đều tập trung vào miễn dịch cộng đồng, ít xuất khẩu ra bên ngoài. Minh chứng là, theo Báo cáo của Bộ Y tế Mỹ, trong 6 tháng đầu năm 2021, Mỹ đã sản xuất hơn 500 triệu liều vaccine phòng Covid-19, nhưng chỉ có 80 triệu liều xuất khẩu, số còn lại sử dụng cho nhu cầu trong nước. Tương tự như Mỹ, các nước châu Âu cũng đang rơi vào tình trạng thiếu vaccine để tiêm chủng cho người dân tại các nước này, thậm chí còn gây ra xung đột giữa EU với Anh về tiến độ chuyển giao vaccine AstraZeneca. Sự chậm trễ của Mỹ, EU về chiến dịch ngoại giao vaccine đã tạo cơ hội để Trung Quốc đẩy nhanh chiến lược ngoại giao vaccine tiến tới mục tiêu làm chủ thị trường, các quốc gia, khu vực mà Mỹ và phương Tây đang muốn vươn tới như: Châu Á - Thái Bình Dương, Úc, Mỹ Latinh, châu Phi. Đồng thời giúp Trung Quốc có thể hiện thực hóa bốn mục tiêu, đó là: đẩy nhanh “vòng tròn lớn” về xuất khẩu vaccine tới các nước Á - Phi - Mỹ Latinh ngay trong năm

2021; mở rộng hơn nữa tầm ảnh hưởng với WHO nhằm giúp các doanh nghiệp dược phẩm Trung Quốc có thể tiếp cận thị trường các nước đang phát triển dễ dàng hơn; đẩy nhanh sự kết nối giữa ngoại giao vaccine với Sáng kiến Vành đai - Con đường (BRI) nhằm nâng cao hình ảnh, địa vị quốc tế của Trung Quốc; tăng cường khả năng xuất khẩu vaccine để thực hiện mục tiêu nước lớn toàn cầu về y tế mà Chủ tịch Tập Cận Bình đã đề ra (Dẫn theo: Anderson, 2021). Điều này cũng phù hợp với phát biểu của ông Tập Cận Bình tại Hội nghị Bộ Chính trị (tháng 6/2021): Trung Quốc cần một tiếng nói phù hợp với sức mạnh quốc gia, vị thế quốc tế qua “ngoại giao vaccine” và nhiều kênh ngoại giao khác mà nước này đã và đang triển khai trong thập kỷ qua (Dẫn theo: Shumei and Yuwei, 2021).

### 3. Đánh giá

Việc Trung Quốc phản ứng mạnh mẽ với Mỹ về nguồn gốc dịch Covid-19 không chỉ làm gia tăng cạnh tranh Mỹ - Trung về y tế đơn thuần mà còn liên quan trực tiếp đến các yếu tố, vấn đề mà cả hai nước đều đang triển khai, cạnh tranh với nhau nhằm nâng cao vị thế nước lớn. Cụ thể là:

(1) Dịch Covid-19 và nguồn gốc của nó có liên quan trực tiếp đến uy tín, địa vị quốc gia của cả Mỹ và Trung Quốc trên thế giới. Đối với Mỹ, sau một năm 2020 đầy biến động, chính quyền Biden muốn có sự đột phá trong chính sách y tế và phòng, chống dịch Covid-19 để không chỉ nâng cao hình ảnh của nước Mỹ như là một quốc gia dẫn đầu thế giới về phòng, chống dịch bệnh mà còn muốn thông qua ngoại giao y tế để kiềm chế Trung Quốc, ngăn chặn việc nước này sử dụng kênh ngoại giao y tế làm ảnh hưởng đến địa vị của nước Mỹ. Cũng thông qua ngoại giao y tế, Mỹ muốn hàn gắn quan hệ với các đồng minh phương Tây để từ đó có thể hình thành lại một mặt trận thống nhất Mỹ - phương Tây nhằm đối phó với Trung Quốc trong nhiều vấn đề. Đối với

Trung Quốc, phản ứng mạnh mẽ của chính phủ nước này đối với Mỹ không chỉ liên quan đến thể diện quốc gia mà còn cả uy tín quốc tế của nước này. Do đó, Trung Quốc đã đáp trả Mỹ bằng việc tăng cường nghiên cứu, sản xuất và điều chế vaccine, xuất khẩu ra bên ngoài. Trung Quốc coi vaccine là công cụ để giảm bớt áp lực từ cộng đồng quốc tế với nước này; đồng thời, thông qua “ngoại giao vaccine”, Trung Quốc có thể hình thành một mặt trận quốc tế với các nước đang phát triển do Trung Quốc lãnh đạo để đối phó với liên minh Mỹ - phương Tây. Các hành động của Mỹ và Trung Quốc đã khiến “ngoại giao vaccine” từ một lĩnh vực y tế đơn thuần trở thành một cuộc cạnh tranh nước lớn trên phạm vi toàn cầu.

(2) Những tranh cãi giữa Mỹ và Trung Quốc về nguồn gốc dịch Covid-19 đã góp phần đưa vấn đề này trở thành một cuộc cạnh tranh về hình thái kinh tế - xã hội và mô hình phát triển giữa hai nước này (Hass, 2021). Đối với Mỹ, thông qua các cáo buộc Trung Quốc che giấu dịch bệnh, thiếu minh bạch trong cung cấp thông tin, nước Mỹ và chính quyền Biden muốn chứng minh để thế giới hiểu rõ hơn về Trung Quốc, qua đó làm suy yếu mô hình chủ nghĩa xã hội đặc sắc Trung Quốc và tư tưởng Tập Cận Bình về đặc sắc Trung Quốc trong thời đại mới và khẳng định: dù nước Mỹ đã gặp phải nhiều hạn chế trong công tác phòng, chống dịch Covid-19 nhưng mô hình ngoại giao y tế và chủ nghĩa tư bản tự do Mỹ vẫn ưu việt hơn mô hình ngoại giao vaccine của Trung Quốc, nhất là về tính minh bạch, đạo đức, nhân văn và nhân đạo. Theo ông J. Biden, vaccine phòng Covid-19 mà Mỹ viện trợ cho các nước trên thế giới dù ít nhưng đều dưới hình thức cho tặng, viện trợ miễn phí và nhân đạo. Còn trong 742 triệu liều vaccine xuất khẩu của Trung Quốc chỉ có 22 triệu liều cho tặng, còn 722 triệu liều là trao đổi thương mại (Shumei and Yuwei, 2021). Điều này cho thấy mô hình ngoại

giao y tế của Mỹ ưu việt hơn Trung Quốc. Tương tự như Mỹ, Trung Quốc cũng coi các hành động tổ chức của Mỹ với nước này là công cụ để triển khai “ngoại giao vaccine” và quảng bá mô hình Trung Quốc ngay tại phương Tây để khẳng định mô hình chủ nghĩa xã hội đặc sắc Trung Quốc và “ngoại giao vaccine” của nước này ưu việt hơn chủ nghĩa tư bản tự do Mỹ. Tại Hội nghị Bộ Chính trị (tháng 4/2021), Chủ tịch Tập Cận Bình khẳng định: dịch Covid-19 cho thấy một sự thực rõ ràng là mô hình chủ nghĩa tư bản tự do phương Tây, Mỹ đang ngày càng lụi tàn. Còn mô hình chủ nghĩa xã hội đặc sắc Trung Quốc đang ngày càng trỗi dậy và thời cơ để phục hưng vĩ đại dân tộc Trung Quốc đang đến gần hơn bao giờ hết (Yao, 2021).

(3) Việc Mỹ - Trung gia tăng các tranh cãi về nguồn gốc dịch Covid-19 còn ảnh hưởng trực tiếp đến uy tín cá nhân của các nhà lãnh đạo mỗi nước, nhất là Tổng thống Mỹ J. Biden và Chủ tịch Trung Quốc Tập Cận Bình. Đối với ông J. Biden, sau khi lên nắm quyền, bằng các nỗ lực triển khai chiến dịch tiêm chủng trên toàn quốc, chính quyền của ông đã đạt được ba mục tiêu quan trọng, đó là: (i) tiêm chủng cho 30% người Mỹ trưởng thành trong 100 ngày đầu cầm quyền; (ii) giảm sự bùng phát của dịch Covid-19 xuống mức thấp nhất kể từ tháng 01/2021; (iii) hoàn thành mục tiêu miễn dịch cộng đồng vào tháng 11/2021 với 79% người Mỹ trưởng thành được tiêm chủng 2 mũi vaccine phòng Covid-19 (Lovelace and Rattner, 2021). Những thành tựu này không chỉ nâng cao uy tín cá nhân của ông J. Biden trước cử tri, chính giới, dư luận Mỹ mà còn chứng minh cho thế giới thấy rằng mô hình tiêm chủng của Mỹ rất đáng tin cậy và cần được nhân rộng ra các quốc gia khác nếu như họ thúc đẩy hợp tác, ngoại giao vaccine với Mỹ (Eckenwiler, Hassoun, 2021). Đây cũng chính là lời khẳng định mô hình phát

triển của Mỹ và nền dân chủ tự do Mỹ vẫn luôn được duy trì hiệu quả dưới sự lãnh đạo của ông J. Biden, nhất là trong bối cảnh xã hội Mỹ đang dần đoàn kết trở lại sau các chiến dịch tiêm chủng với quy mô lớn mà ông J. Biden và chính quyền của ông đã triển khai. Còn đối với Chủ tịch Tập Cận Bình, việc xử lý thành công dịch Covid-19 trong nước và triển khai có hiệu quả chiến lược ngoại giao vaccine ở bên ngoài không chỉ có ý nghĩa quan trọng với Trung Quốc mà còn ảnh hưởng trực tiếp đến uy tín cá nhân của ông, bởi dịch Covid-19 chính là một phép thử kiểm tra năng lực lãnh đạo của ông với đất nước trên cương vị nhà lãnh đạo hạt nhân, lãnh tụ tối cao, người cầm lái chính của Đảng, Nhà nước và Chính phủ Trung Quốc. Việc xử lý thành công đại dịch sẽ giúp ông Tập Cận Bình có thể kéo dài quyền lực sau Đại hội XX (McGregor, Blanchette, 2021).

### Kết luận

Có thể thấy, sự gia tăng những tranh cãi giữa Mỹ và Trung Quốc về nguồn gốc dịch Covid-19 đã làm gia tăng cạnh tranh giữa hai nước trên phạm vi toàn cầu. Việc lãnh đạo Mỹ chỉ trích Trung Quốc về nguồn gốc dịch Covid-19 còn có mục đích quan trọng khác là nước này muốn sử dụng các sức ép quốc tế với Trung Quốc để tập hợp lực lượng, triển khai “ngoại giao vaccine” tới các quốc gia, các tổ chức, khu vực hiện đang là đồng minh, đối tác và là trọng tâm trong “ngoại giao vaccine” của Trung Quốc (như: các nước Đông Nam Á, Nam Á, châu Phi, Mỹ Latinh) để từng bước lôi kéo các nước này ra khỏi quỹ đạo của Trung Quốc và triển khai “ngoại giao vaccine” của Mỹ vào các nước này, tiến tới lấp chỗ trống của Trung Quốc ở đây. Trong khi đó, thông qua “ngoại giao vaccine”, Trung Quốc muốn “mặc cả” với các nước khác về các vấn đề địa chính trị, chủ quyền quốc gia có lợi ích cho nước này như vấn đề biển Đông, biển

Hoa Đông, Hong Kong, Tân Cương. Trọng tâm chính trong “ngoại giao vaccine” của Trung Quốc là thúc đẩy chủ nghĩa phục hồi lãnh thổ nhằm lấy lại những gì mà nước này đã mất trong quá khứ. Mặc dù Trung Quốc chưa từng công khai sử dụng việc cung cấp vaccine vì những lý do an ninh, nhưng đây là vấn đề hệ trọng, cùng với sự phụ thuộc của nhiều quốc gia trên thế giới vào Trung Quốc khi họ tìm kiếm giải pháp cho những vấn đề nhạy cảm có liên quan đến lợi ích cốt lõi của nước này (Sworn, 2021). Dự báo trong thời gian tới, những tranh cãi giữa Mỹ và Trung Quốc về nguồn gốc dịch Covid-19 vẫn tiếp tục diễn ra và diễn biến phức tạp hơn trước, nhất là trong bối cảnh dịch Covid-19 vẫn diễn biến phức tạp trên toàn cầu, các biến thể virus liên tục thay đổi và thế giới phải chịu rất nhiều tác động tiêu cực từ dịch bệnh này □

#### Tài liệu tham khảo

1. Anderson, Kerry Boyd (2021), *US aims to pass Russia, China in vaccine diplomacy race*, <https://www.arabnews.com/node/1896956>, truy cập ngày 19/7/2021.
2. Associated Press (2021), *Missouri tops 10,000 deaths from Covid-19 during pandemic*, <https://www.kfvs12.com/2021/08/12/missouri-tops-10000-deaths-covid-19-during-pandemic/>, truy cập ngày 12/8/2021.
3. Beaumont, Peter (2021), *WHO says China withheld data during Covid probe in Wuhan*, <https://www.irishtimes.com/news/world/asia-pacific/who-says-china-withheld-data-during-covid-probe-in-wuhan-1.4524291>, truy cập ngày 30/3/2021.
4. Blackburn Marsha (2021), “Coronavirus”, *The Congressional record online through the Government Publishing Office*, Volume 167, No. 104, June 15, <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CREC-2021-06-15/html/CREC-2021-06-15-pt1-PgS4535.htm>, truy cập ngày 15/6/2021.
5. Chen, Kimball (2021), *The politburo's recent study session: who is Zhang Weiwei?*, <https://uscnpm.org/2021/06/09/who-is-zhang-weiwei/>, truy cập ngày 09/6/2021.
6. *China's Covid-19 vaccine ambitions*, <https://www.institutmontaigne.org/en/blog/chinas-covid-19-vaccine-ambitions>, truy cập ngày 16/11/2020.
7. *China Covid-19 vaccine tracker*, <https://bridgebeijing.com/our-publications/our-publications-1/china-covid-19-vaccines-tracker/>, truy cập ngày 16/8/2021.
8. Eckenwiler, Lisa and Hassoun, Nicole (2021), *Biden's vaccine diplomacy embraces global solidarity - but there's more to be done*, <https://thehill.com/opinion/international/558784-bidens-vaccine-diplomacy-embraces-global-solidarity-but-theres-more-to>, on 17 June, 2021, truy cập ngày 20/8/2021.
9. Felter, Claire (2021), *Will the world ever solve the mystery of COVID-19's origin*, <https://www.cfr.org/backgrounder/will-world-ever-solve-mystery-covid-19s-origin>, truy cập ngày 06/3/2021.
10. Hass, Ryan (2021), *How China is responding to escalating strategic competition with the US*, <https://www.brookings.edu/articles/how-china-is-responding-to-escalating-strategic-competition-with-the-us/>, truy cập ngày 20/5/2021.
11. Kaniecki, Chase D., Huang, Samuel H., Xu, H. and Dawley, W.S (2021), *China Passes Anti-Foreign Sanctions Law*, <https://www.clearytradewatch.com/2021/06/china-passes-anti-foreign-sanctions-law/>, truy cập ngày 21/6/2021.
12. Lovelace, Berkeley and Rattner, Nate (2021), *U.S. reaches 70% Covid*

- vaccine milestone for adults about a month behind Biden's goal*, <https://www.cnbc.com/2021/08/02/covid-vaccine-us-reaches-bidens-70percent-goal-for-adults-a-month-behind.html>, truy cập ngày 02/8/2021.
13. McGregor, Richard and Blanchette, Jude (2021), *After Xi: Future scenarios for leadership succession in post-Xi Jinping era*, <https://www.lowyinstitute.org/publications/after-xi>, truy cập ngày 15/8/2021.
  14. Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic China (2021), *Foreign Ministry Spokesperson Hua Chunying's Regular Press Conference on May 14, 2021*, [https://www.fmprc.gov.cn/mfa\\_eng/xwfw\\_665399/s2510\\_665401/t1875876.shtml](https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/xwfw_665399/s2510_665401/t1875876.shtml), truy cập ngày 14/5/2021.
  15. Nature Communications (2021), *Evidence for SARS-CoV-2 related coronaviruses circulating in bats and pangolins in Southeast Asia*, <https://www.nature.com/articles/s41467-021-21240-1>, truy cập ngày 02/9/2021.
  16. *Remarks by Chinese President Xi Jinping at the Global Health Summit*, [http://www.xinhuanet.com/english/2021-05/21/c\\_139961512.htm](http://www.xinhuanet.com/english/2021-05/21/c_139961512.htm), truy cập ngày 21/5/2021.
  17. Rogin, Josh (2021), *Opinion: Congress is finally investigating the lab accident Covid-19 origin theory*, [https://www.washingtonpost.com/opinions/global-opinions/congress-is-finally-investigating-the-lab-accident-covid-19-origin-theory/2021/05/06/d7bfb0e4-aeaf-11eb-b476-c3b287e52a01\\_story.html](https://www.washingtonpost.com/opinions/global-opinions/congress-is-finally-investigating-the-lab-accident-covid-19-origin-theory/2021/05/06/d7bfb0e4-aeaf-11eb-b476-c3b287e52a01_story.html), truy cập ngày 06/5/2021.
  18. Shumei, Leng and Yuwei, Hu (2021), *China to provide 2 billion doses of vaccine to world this year*, <https://www.globaltimes.cn/page/202108/1230714.shtml>, truy cập ngày 07/8/2021.
  19. Shumei, Leng, Qingqing, Chen and Siqi, Cao (2021), *'Ridiculous' for Biden to customize a 90-day 'scientific' probe on virus origins*, <https://www.globaltimes.cn/page/202105/1224727.shtml>, truy cập ngày 28/5/2021.
  20. Sworn, Hannah (2021), *Global Health Security COVID-19 and its impacts - vaccine politics: compulsory licensing in SE Asia?*, <https://www.rsis.edu.sg/rsis-publication/rsis/global-health-security-covid-19-and-its-impacts-vaccine-politics-compulsory-licensing-in-se-asia/#.YRtyf4gzZPY>, truy cập ngày 27/4/2021.
  21. WHO (2021), *WHO-convened global study of origins of SARS-CoV-2 (2021)*, <https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/who-convened-global-study-of-origins-of-sars-cov-2-china-part-joint-report.pdf>, truy cập ngày 14/1-10/2/2021.
  22. Yan, Li (2021), *Assessing America's 3C Policy*, <https://www.chinausfocus.com/foreign-policy/assessing-americas-3c-policy>, truy cập ngày 07/6/2021.
  23. Yao, Kevin (2021), *China's Xi calls for fairer world order as rivalry with U.S. deepens*, <https://www.reuters.com/world/china/chinas-president-xi-says-global-governance-system-should-be-more-equitable-fair-2021-04-20/>, truy cập ngày 20/4/2021.
  24. 香港特首:支持本土立法实施《反外国制裁法》(Trưởng Đặc khu Hành chính Hong Kong: Hỗ trợ Chính phủ thực hiện "Luật chống trừng phạt nước ngoài"), <https://www.dw.com/zh/%E9%A6%99%E6%B8%AF%E7%89%B9%E9%A6%96%E6%94%AF%E6%8C%81%E6%9C%AC%E5%9C%9F%E7%AB%8B%E6%B3%95%E5%AE%9E%E6%96%BD%E5%8F%8D%E5%A4%96%E5%9B%BD%E5%88%B6%E8%A3%-81%E6%B3%95/a-58821477>, truy cập ngày 10/8/2021.